

શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયમાં સોશિયલ મીડિયા સેવાનો ઉપયોગ

By

Dr.Mahesh Kalubhai Solanki

PhD Research Scholar - Shri Govind Guru University, Godhra ,Gujarat.

પ્રસ્તાવના :

એક વીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધથી માહિતી અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજીએ સમાજના દરેક ક્ષેત્રમાં પાયાગત ફેરફારો લાવી દીધા છે. ગ્રંથાલયો પણ તેમાં બાકાત રહે તે ચાલે તેમ નથી. ઈન્ફર્મેશન ટેકનોલોજીનો પુસ્તકાલયોમાં ઉપયોગ જરૂરી બન્યો છે. કમ્પ્યુટર, નેટવર્ક, ઇન્ટરનેટ, સી.ડી.રોમ, મલ્ટિમીડિયા, માઇક્રોફોમર્સ ટેકનોલોજી, કમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી, ટેલિ ટેક્સ્ટ, વિડીયો ટેક્સ્ટ, ટેલિ કોન્ફરન્સ, સ્કેનર, ડી.વી.ડી. બારકોડ ટેકનોલોજી, ઈલેક્ટ્રોનિક મેઈલ અને મેસેજ ટ્રાન્સફર જેવાં સાધનો વડે પુસ્તકાલયોમાં નવું જ પર્યાવરણ જોવા મળે છે. વૈશ્વિક સમાજમાં ઈન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી વડે પુસ્તકાલયોમાં સંપૂર્ણ ગુણવત્તા વ્યવસ્થાપન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. પુસ્તકાલયોમાં મુદ્રિત સાહિત્ય ઉપરાંત ઈલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોથી પુસ્તકાલય સેવાઓ વધુ ઝડપી અને પારદર્શક બનશે, ઉપભોક્તાઓનો અને સંશોધકોનો સમય બચશે જેથી રાષ્ટ્ર વિકાસને પંથે જશે જેનો સંપૂર્ણ યશ પુસ્તકાલયોના આધુનિકરણને ફાળે જાય છે.

આપણે ઇન્ટેલકચ્યુઅલ રેવોલ્યુશન અને ટેકનોલોજીકલ રેવોલ્યુશન યુગમાં પ્રવેશ કરી ચૂક્યા છીએ. પુસ્તકાલયોના મૂળભૂત સ્વરૂપમાં પરિવર્તન થયું છે. પહેલાના સમયમાં લાઈબ્રેરી સપ્લિમેન્ટ હતી અને ઉદારીકરણ અને ખાનગીકરણના યુગમાં કોમ્પિલમેન્ટ બની છે. આ યુગમાં પુસ્તકાલયમાં પુસ્તક વાંચવાનું નહીં પણ ઈલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણો વડે સર્ક કરવાનું થયું છે. પર્યાત દેશોમાં પુસ્તકાલયોમાંથી પુસ્તકો દૂર થવા લાગ્યાં છે અને તેની જગાએ ઈલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણો પ્રવેશ કરી ચૂક્યા છે.

આજનો યુગએ માહિતીનો યુગ છે. સમાજમાં માહિતીના સંચાર માટે અનેક માધ્યમોનો ઉપયોગ થાય છે. તેમાં ઈ-માધ્યમો પ્રમુખ છે. આજે ગ્રંથાલયોમાં કોમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ મોટાપાયે થવા લાગ્યો છે. ગ્રંથાલયોની તમામ સેવાઓ કોમ્પ્યુટર આધારિત બની છે. ગ્રંથાલયો માટે અનેક સંસ્થાઓ અધ્યતન સોફ્ટવેર વિકસાવી રહી છે. ત્યારે ગ્રંથપાલો અને શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોની ભૂમિકા મહત્વની બની રહે છે. સોશિયલ મીડિયા શું છે? (What is social media?)

“સોશિયલ મીડિયા ને વ્યાખ્યાયિત કરવાની શ્રેષ્ઠ રીત છે તેને તોડવું સંદેશાવ્યવહારનું સાધન જેમ કે અખબાર , રેડિયો . તેથીજ સોશિયલ મીડિયા એ વાતચીત નું સામાજિક સાધન ગણવામાં આવે છે.”

વેબ ૨.૦ ના શબ્દો માં કહીએ તો આ વેબ સાઈટ છે જે તમને ફક્ત માહિતી જ નથી આપતી પરંતુ માહિતી આપતી વખતે તમારી સાથે સંપર્ક છે. આ ક્રિયા પ્રતિક્રિયા તમારી ટીપ્પણી પૂછવા અથવા તમને તે માહિતી આપતી વખતે તમરી સાથે સંપર્ક કરે છે. બીજી બાજુ સોશિયલ મીડિયા એ ગલી છે જે તમને વાતચીત કરવાની ક્ષમતા આપે છે. સોશિયલ મીડિયા અકલ્પનીય હદ સુધી વ્યક્તિઓની વ્યક્તિગત અને વાણીજ્ય અવરોધિત કરી છે જેમ ટેલીવીઝન માધ્યમોની સામગ્રી સાંભળનાર લોકો ને મીડિયા સામગ્રીના નિરિક્ષકો માં ફેરવે છે તેવીજ રીતે સોશિયલ મીડિયા એ મીડિયા સામગ્રી નિર્માતાઓને વિશાળ અને વિતરિત સમુદાય બનાવે છે. ઈન્ટરનેટ સામન્ય રીતે માહિતી સંસ્થા ઓને અને ખાસ કરીને ગ્રંથાલયોને મફત ઓનલાઈન રીસર્સો નો ઉપયોગ કરીને માહિતી વપરાશકર્તાઓ સાથે સંપર્ક કરવા અને સંગ્રહ થવા માટે પુરતી તકો પ્રદાન કરે છે. આજકાલ બધાજ ક્ષેત્રોમાં ઈન્ટરનેટ નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. અથીજ સોશિયલ મીડિયા ના વપરાશ માં પણ વધારો થયો છે. સામાન્ય અર્થ માં આપને કહી શકીએ કે સોશિયલ મીડિયા એ સામાજિક પ્રતિક્રિયા માટે નું મોટું માધ્યમ છે. સોશિયલ મીડિયા માહિતી શોધ, ગોઠવણ, બનાવટ અને પ્રસારણ અને વિશ્લેસન વધુ ઈન્ટરોક્ટીવ બનાવે છે. સોશિયલ મીડિયા એ વિશ્વ છે જે સામગ્રી બનાવે છે અને તેને પ્રકાશિત કરે છે તેની પર ક્રિયા પ્રતિક્રિયા કરે છે. અને વેબ ની હાજરી ધરાવે છે. નવી દુનિયામાં દરેક માહિતીનો સર્જક અથવા પ્રકાશક છે. સંદેશા વ્યવહાર, મલ્ટી મીડિયા શેરીંગ સમિક્ષા , મનોરંજન દેખરેખ આ બધાજ હેતુઓ માટે સોશિયલ મીડિયા અને તેના વિવિધ ટુલ્સ ની ઉપલબ્ધતાએ આ વિશ્વને સયુંક્ત અને વાસ્તવિક બનાવ્યું છે. સોશિયલ મીડિયા એ આપણા રોજીદા જીવનનો એક સામાન્ય ભાગ બની ગયો છે. ગ્રંથાલયની સેવાઓને પોત્સાહન આપવા માટે ગ્રંથાલયમાં સોશિયલ મીડિયાના સાધનોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આજના ક્ષેત્રમાં જે આગળ વધવું હોય તો નવી ટેકનોલોજી નો ઉપયોગ કરવો પડે છે આથીજ ગ્રંથાલયની સેવાઓ વધારવા માટે અને ગ્રંથાલયના પ્રચાર માટે સોશિયલ મીડિયા અને તેના વિવિધ આયામો નો ઉપયોગ કરવો એ આવશ્યક બની રહે છે. સોશિયલ મીડિયા જ્ઞાનની વહેંચણીને સરળ બનાવે છે. સોશિયલ મીડિયા દ્વારા શિક્ષણ મેળવવા માટે અને શીખવા માટેના ધણા બધા સોશિયલ મીડિયા ટુલ્સ ઉપયોગમાં આવે છે. સોશિયલ મીડિયાનો ઉપયોગ પુસ્તકાલયો અને માહિતી સંશાધનો અને સેવાઓના પ્રોત્સાહન માટે કરવામાં આવે છે.

શિક્ષણ ક્ષેત્રે ગ્રંથાલય દ્વારા અપાતી સેવાનો નવો અભિગમ:

- ઈ-લર્નિંગ એટલે આધુનિક ટેકનોલોજી ધરાવતા સાધનોનો મહત્તમ ઉપયોગ કરીને સરળતાથી વિદ્યાર્થીઓના સર્વાંગી વિકાસ કરીને શિક્ષણ આપવાની પ્રણાલિ.
- ઈ-લર્નિંગમાં શિક્ષણને લગતા સોફ્ટવેર પેકેજનો ઉપયોગ કરીને પરંપરાગત ક્લાસરૂમ શિક્ષણને એક નવી જ દિશામાં ફેરવી શકાય છે.

- ઈ-લર્નિંગ ટેકનોલોજીના ઉપયોગ માટે કોલેજમાં એક ખાસ મલ્ટીમીડિયા ઉપકરણોથી સજ્જ એવો રૂમ તૈયાર કરવામાં આવે છે. જે ઓડિયો વિઝ્યુલ રૂમ તૈયાર કરવામાં આવે છે. જે ઓડિયો વિઝ્યુલ રૂમ તરીકે ઓળખાય છે. તેમાં પ્રોજેક્ટ કે LCD, TV, COMPUTER, સાઉન્ડ સીસ્ટમ, ડીવીડી પ્લેયર, માઈક્રોફોન વગેરે હાર્ડવેર અને ઈ-લર્નિંગ આધારિત શૈક્ષણિક સોફ્ટવેર હોવા જરૂરી છે વધુમાં ઇન્ટરનેટની સુવિધા હોવી એ આજના સમયની તાતી જરૂરિયાત છે.
- મલ્ટીમીડિયાના ઉપયોગ દ્વારા CAL (COMPUTER AIDED LEARNING) ની અસરકારકતા ખૂબ જ વધી જાય છે. અને વિદ્યાર્થી ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વક સરળતાથી જ્ઞાન મેળવી શકે છે.
- વિદ્યાર્થીઓને LCD પ્રોજેક્ટ દ્વારા જુદા જુદા પ્રકારની શૈક્ષણિક વેબસાઇટને સર્ચ કરવી, ઓડિયો વિડીયો, એનિમેશન, ઈ-મેલ, વિડીયો કોન્ફરન્સ જેવી સુવિધાઓનો ઉપયોગ કરવાની સમજ આપી શકાય છે.
- ઈ-લર્નિંગ હેઠળ જુદા જુદા વિષયોના પ્રોજેક્ટનું પાવર પોઇન્ટ પ્રેઝેટેશનનું પણ વિદ્યાર્થી સમક્ષ નિર્દેશન કરી શકાય.
- વિદ્યાર્થી દશ્યમાન વસ્તુ અને પ્રયોગાત્મક ટેકનોલોજીની મદદથી ઉચ્ચકક્ષાનું શિક્ષણ ખૂબ જ સરળતાથી સમજી શકે છે અને જેનું ચોક્કસ હકારાત્મક પરિણામ મેળવી શકાય છે. શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયમાં આધુનિક ટેકનોલોજીના ઉપયોગથી નીચેના ફાયદા થશે.
- ગ્રંથાલયમાં ક્યાં પુસ્તકો ઉપલબ્ધ છે. તેની માહિતી મેળવી શકાય.
- કોઈ ચોક્કસ પુસ્તક ક્યા ઉપયોગકર્તાને ઇસ્યુ થયું છે તથા તે ક્યારે પરત થશે.
- પુસ્તકનું રીઝર્વેશન કરાવવું જેવી સુવિધાઓ મળે છે.
- ગ્રંથાલયમાં નવી સેવાઓ આપવાનો મોકો મળશે તથા સેવાઓ વધશે.
- વાચક વર્ગ ને ઝડપથી સેવા સાથે સહકારની ભાવના વધશે.
- ઓછા કર્મચારી હશે તો પણ ગ્રંથાલય સેવાઓ સારી રીતે અને ઝડપથી આપી શકાશે.
- ઇન્ટરનેટ જેવી સુવિધાથી ઉપભોક્તાની માંગ સહજતાથી પૂર્ણ કરી શકાશે.
- ગ્રંથાલયની જગ્યાનો પ્રશ્ન હલ કરી શકાશે.

શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોની સાથોસાથ આધુનિક ટેકનોલોજીના વધતા વ્યાપને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રો. Lancaster એ ૨૧મી સદીને કાગળવિહિન સમાજ તરીકે ઓળખાવી છે. આમ આધુનિક ટેકનોલોજી દ્વારા ગ્રંથાલયનું યાંત્રિકીકરણ કરવાથી અનેક ફાયદા પ્રાપ્ત થાય છે. ઈ-લર્નિંગ એ શૈક્ષણિક પર્યાવરણમાં ક્રાંતિ લાવનાર અગત્યનું નીપજ છે.

સોશિયલ મીડિયા ગ્રંથાલયમાં કેવી રીતે કાર્ય કરે છે.

ફેસબુક :- હવે સૌથી વધુ લોકપ્રિય છે કારણ કે તે ગ્રંથપાલ સાથે મૈત્રીપૂર્ણ છે જે એસ ટી ઓ આર જેવી ગણી એપ્લિકેશનો સાથે શોધ વલ્ડ કેટ અને ગણું બધું ગ્રંથપાલ પુઝર્સ સાથે તેમના સંપર્ક કરી

Publishing URL: : <http://www.researchreviewonline.com/issues/volume-8-issue-101-september-2021/RRJ969288>

શકે છે માહિતીની જરૂર પુસ્તકાલયો આમાંથી કેટલીક વિશેસ લાઈબ્રેરી એપ્લીકેશનોને લીંક કરવાનો પ્રયાસ કરે છે

બ્લોગ્સ :- અહિ પુસ્તકાલયો સમયાંતરે સંદેશાઓ પોસ્ટ કરી સકે છે એક વિશેસ માહિતી શેર કરો વિશય અથવા મુદ્દો અને વપરાશકર્તાઓ ને સામગ્રીમાં ફાળો આપવા માટે પરવાનગી આપે છે તેવો લેખ લખી શકે છે

વિકિઝ :- એક નિશુલ્ક ઓનલાઈન એપ છે જે પૃષ્ઠભૂમિ જ્ઞાન આપે છે અને ખ્યાલોની વ્યાખ્યા તેવપરાશકર્તા ઓને માહિતી પ્રાપ્ત કરવા અને સંપાદન કરવા માટે એક પ્લેટફોર્મ આપે છે

લીંકડઈન :- ગ્રંથપાલો તેમના વિશેસ ક્ષેત્રેના નિષ્ણાંતો સાથે જોડાયેલા આશ્રયદાતા ઓ મેળવી શકે છે લિંકડ ઈન દ્વારા ગ્રંથપાલો આ પ્લેટફોર્મનો ઉપયોગ રેન્ડર કરવા માટે કરી શકે છે વિશેસ સેવાઓ જેમ કે માહિતીના વ્યૂહરચનાત્મક પ્રસાર (એસ .ડી .આઈ)

ટ્વીટર :- બ્લોગીંગ અપ્લીકેસન સ્ટાફ અને સમર્થકો ને દરરોજ અપડેટ રાખવા માટે પ્રવૃત્તિઓ જેમ કે વારંવાર અપડેટ કરેલા સંગ્રહ વપરાશકર્તાઓ આ પ્લેટફોર્મ નો ઉપયોગ કરી શકે છે ટુકા સંદેસા અથવા સ્થિતિ અપડેટ લખવા માટે ગ્રંથપાલ આનો ઉપયોગ કરી શકે છે

યુ ટ્યુબ :- ભારતમાં સંસ્થાઓમાં ઉદઘાટનની મહત્વપૂર્ણ હાઈલાઈસ જેવી ઘટનાઓ પ્રવચનો પરિષદો અને કાર્યશાળાઓ દ્વારા યુ ટ્યુબ નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે

લાઈબ્રેરી શિંગ :- એક સાધન જે લાઈબ્રેરી ઓપી એસીને સમુદ્ર બનાવે છે એકવાર એકાઉન્ટ બનાવવામાં આવે છે પછી એક સૂચી આઈ એસ બી એન (1 s b n)સાથેના પુસ્તકો લાઈબ્રેરી શિંગ પર મોકલવામાં આવે છે જે એક ટુકડો પાછો મોકલે છે જે લાઈબ્રેરી ઓપેકમાં પોસ્ટ કરવામાં આવે છે ગ્રંથપાલો વર્તમાનની સૂચી મોકલવાં તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે.

સોશિયલ નેટવર્કિંગના ઉદ્દેશો

- ઇવેન્ટ્સને પ્રોત્સાહન આપવા માટે.
- ગ્રંથાલય સેવાઓને પ્રોત્સાહન આપવા માટે.
- ગ્રંથાલય સંસાધનો / સંગ્રહને પ્રોત્સાહન આપવા માટે.
- શૈક્ષણિક સમુદાય સાથે જોડાવા માટે.
- વિષયની વિશિષ્ટ માહિતીને પ્રકાશિત કરવા.
- અભ્યાસક્રમોને પ્રોત્સાહન આપવા.

શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયમાં સોશિયલ મીડિયા ટુલ્સનો ઉપયોગ:

ગ્રંથાલયના સમાચાર અને ઇવેન્ટ્સને લોકોને તેના વિશે કહેવા માટે સોશિયલ મીડિયા ટુલ્સ એ એક ઉત્તમ સ્થળ છે. ગ્રંથાલયના સંગ્રહમાં નવા વધારાઓ: કેટલા નવા પુસ્તકો મળ્યાં? તે માહિતી

Publishing URL: : <http://www.researchreviewonline.com/issues/volume-8-issue-101-september-2021/RRJ969288>

ઉપયોગકર્તાઓ સુધી પોહ્યાડવા માટે. શૈક્ષણિક ગ્રંથાલય વપરાશકર્તાઓ સોશિયલ નેટવર્કિંગ સાઇટ્સનો પ્રસાર કરવા માટે સોશિયલ મીડિયા ટુલ્સ અસરકારક રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે. ગ્રંથાલયો અને માહિતીવચ્ચે સુખદ વ્યાવસાયિક સંબંધને પ્રોત્સાહન આપે છે.

(૧) ફેસબુક દ્વારા અપાતી સેવાઓ :-

ફેસબુક એ સોશિયલ નેટવર્ક સેવા અને વેબસાઇટ છે જે ફેબ્રુઆરી 2004 માં શરૂ થઈ હતી, ડિસેમ્બર 2013 સુધીમાં, ફેસબુક ઇંકની માલિકીની, ફેસબુક 650 મિલિયન સક્રિય હતી વપરાશકર્તાઓ. ફેસબુકની સ્થાપના માર્ક ઝુકરબર્ગે તેની કોલેજના રૂમમેટ્સ સાથે કરી હતી, ફેસબુક 2004 માં સમાવિષ્ટ મળ્યું. 26 સપ્ટેમ્બર, 2006 ના રોજ, ફેસબુક માન્ય ઇ-મેઇલ સરનામાંથી 13 અને તેથી વધુ વચના દરેક માટે ખોલવામાં આવ્યું હતું (અબરામ, 2006) ફેસબુક સુવિધાઓથી સજ્જ છે Profile વપરાશકર્તા પ્રોફાઇલ, ફોટો, વ્યક્તિગત માહિતી, સંપર્ક માહિતી શેર કરવા જાહેર અથવા ખાનગી સંદેશાઓ શેર કરવા ચેટ કરવા માટે Groups જૂથો બનાવવા માટે Placed મૂકાયેલ અથવા પોસ્ટ કરેલી સામગ્રી પર અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો Files ફાઇલોને જોડાણો તરીકે મોકલવા Provide સમાચાર આપવા માટે Tag સામગ્રીને ટેગ કરવા માટે (ઇબી અને ટેક્સ્ટ બંને) Bio બ્લોગ્સ બનાવવા માટે (વપરાશકર્તાને આયાત કરવા અથવા અન્ય બ્લોગ્સમાંથી પોસ્ટ કરવાની મંજૂરી આપો જેમ કે , બ્લોગર, લાઇવ જર્નલ, વગેરે) Virtual વર્ચુઅલ ભેટો મોકલવા Personal ફેસબુક સાથે જોડાયેલ વ્યક્તિગત નામ પ્રદાન કરવા માટે ફેસબુક એક વિષય રહ્યો હોય તેવું લાગે છે 2007 થી લાઇબ્રેરી (જેકબ્સન, 2011) આ સંશોધન મુખ્યત્વે ગ્રંથપાલોના અનુભવને સમજાવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે લાઇબ્રેરી સેવાઓ અને ફેસબુકની ઉપયોગિતા વપરાશકર્તાઓના પ્રતિસાદ શેર કરવા માટે ફેસબુકમાં પુસ્તકાલય સેવાઓ ના અનુભવ વિશે.

(૨) ઇન્સ્ટન્ટ મેસેજિંગ સિસ્ટમ :-

ચેટ પર વપરાશકર્તા પ્રશ્નોના જવાબ આપવા માટે. આ થઈ શકે સંદર્ભ પ્રશ્નો પર હાજર રહેવામાં સહાય કરો. આગળ, આ વપરાશકર્તાઓને હાજર રહેવામાં મદદ કરશે ડેસ્ક કલાકોની બહાર. 'સ્થિતિ' (ઉપલબ્ધ, વ્યસ્ત, ઓનલાઇન) પુસ્તકાલયના સ્ટાફની ઉપલબ્ધતા વિશે વપરાશકર્તાઓને જાણ કરવામાં મદદ કરશે સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે. Database વપરાશકર્તા ડેટાબેસનો વિકાસ કરવો જૂથો, પુસ્તકાલયો બનાવવા માટે સુવિધાનો ઉપયોગ કરવો વિવિધ કેટેગરી હેઠળ વિદ્યાર્થીઓની પ્રોફાઇલ હોઈ શકે છે અંડરગ્રેજ્યુએટ વિદ્યાર્થીઓ, અનુસ્નાતક વિદ્યાર્થીઓ, ફેકલ્ટી, સ્ટાફ, ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ, અતિથિઓ, (અથવા સંબંધિત પુસ્તકાલય માટે યોગ્ય), વગેરે.

(૩) ઇવેન્ટ પોસ્ટિંગ:-

લાઇબ્રેરીઓ events ઓનલાઇન ઇવેન્ટ્સનું સંચાલન કરી શકે છે જેમાં વપરાશકર્તાઓ તેમના વિચારો શેર કરી શકે છે. વિશ્વ પુસ્તક દિવસ, ગ્રંથપાલનો દિવસ, કોપિરાઇટ દિવસ, સામાજિક મીડિયા

દિવસ, ફાઇર્સ ડે, શિક્ષકનો દિવસ, મધર્સ ડે, ફેન્ડ્સ ડે, વગેરે, જન્મ અને મૃત્યુની ઉજવણી અગ્રણી લેખકોની વર્ષગાંઠો, સંસ્થા સ્થાપના દિવસ, ચેતવણી આપતો આગામી સંસ્થાના કાર્યક્રમો, વગેરે વિશેનો વપરાશકર્તા વર્ચ્યુઅલ રીતે કરી શકાય છે આ સાધનનો ઉપયોગ કરીને. Photograph ફોટોગ્રાફ્સ પોસ્ટ કરવું - ઘટનાઓ સાથે સંબંધિત ફોટોગ્રાફ્સ પોસ્ટ કરવું, સંસ્થાના કાર્યક્રમો દરમિયાન મેળવેલા ફોટોગ્રાફ્સ, વિદ્યાર્થીઓની સિદ્ધિઓ, ફેકલ્ટી સિદ્ધિઓ, ના યસ્ટર વર્ષ યાદગાર ફોટોગ્રાફ્સ સંસ્થા, વગેરે, વિદ્યાર્થી સમુદાયને આકર્ષિત કરશે અને પુસ્તકાલયને મદદ કરશે માહિતીને સમયરેખા પર આર્કાઇવ કરો. News સમાચાર પ્રદાન કરવું - પુસ્તકાલયો દ્વારા ગૂગલ ચેતવણીનો ઉપયોગ કરીને ચેતવણી સિસ્ટમ બનાવી શકાય છે સંસ્થા સાથે સંબંધિત કીવર્ડ્સ આપવી, વપરાશકર્તા સમુદાયને ડોમેન રસ છે, સમાચારમાં ગરમ વિષય, વગેરે. આમાંથી પસંદગીના ચેતવણીઓ સમુદાય સાથે શેર કરો. આ દૃશ્યતામાં વધારો કરશે પુસ્તકાલય ફેસબુક પાનું.

(૪) બ્લોગ:-

અમે વપરાશકર્તાઓ વિશે માહિતી આપવા માટે ફેસબુકમાં બ્લોગ્સ સુવિધાઓનો ઉપયોગ કરી શકીએ છીએ નવા આગમન, મોટા ભાગના ઉધાર આપેલા પુસ્તકો, તેના સંબંધમાં ઉપલબ્ધ સંગ્રહ એક ઓનલાઇન ઇવેન્ટ, કોર્સ માટેના મુખ્ય સંદર્ભ પુસ્તકો, એ.એન.નો સૌથી વધુ સંદર્ભિત લેખ સંશોધન ક્ષેત્ર, ડેટાબેઝના ઉપયોગના આંકડા, વગેરે, આ વપરાશકર્તાઓને સંગ્રહ વિશે જાણવા અને ટિપ્પણી કરવામાં મદદ કરશે બનાવેલી પોસ્ટિંગ્સ પર. Virtual (વર્ચ્યુઅલ) ભેટ મોકલી રહ્યું છે - ફેસબુક આપણને જન્મદિવસ, વર્ષગાંઠ, અને વિશેષ પ્રસંગ અથવા વિદ્યાર્થી અથવા શિક્ષકની ઉપલબ્ધિ વિશે. પુસ્તકાલયો આ સમુદાયના સભ્યોને વર્ચ્યુઅલ ભેટો મોકલી શકે છે જે તેમને બનાવે છે પુસ્તકાલય પરિવારનો ભાગ બનો. આવી પહેલ ગ્રંથાલયોને નજીક લાવશે સમુદાય.

(૫) યુ ટ્યુબ સર્વિસ: -

ફેબ્રુઆરી 2005 માં સ્ટીવ ચેન, યાડ હર્લી અને જાવેદ કરીમ ભૂતપૂર્વ પેપાલના કર્મચારીઓએ એડોબ ફ્લેશ વિડિઓ તકનીકનો ઉપયોગ કરીને YouTube બનાવ્યું. મૂવી ક્લિપ્સ, ટીવી ક્લિપ્સ, સંગીત, શિક્ષણ જેવી વપરાશકર્તા-જનરેટેડ વિડિઓ સામગ્રી પ્રસ્તુતિઓ, વ્યાખ્યાનો, સાર્વજનિક વિડિઓઝ, ટૂંકી ફિલ્મો / વિડિઓઝ યુ ટ્યુબ પર શેર કરે છે. વપરાશકર્તા સમુદાયમાં વ્યક્તિઓ, કંપનીઓ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને અન્ય. યુ ટ્યુબ એ ગૂગલ ઇંકની પેટાકંપની કંપની છે, તે ખરીદ્યા પછી બાદમાં નવેમ્બર 2006. આ વિડિઓ શેરિંગ અપલોડકર્તાને વિકલ્પો પ્રદાન કરે છે શીર્ષક આપવા, ટગ સોંપવા, વર્ણન ઉમેરવા માટે, જે દ્વારા વિડિઓઝ શોધવાનું સમર્થન છે કીવર્ડ્સ અને વિડિઓ માટેની સુરક્ષા પણ સેટ કરી છે. વિડિઓ બનાવવા માટેના વિકલ્પો સાર્વજનિક અથવા જૂથમાં પિકાસા, ફ્લિકર અને અન્ય ફોટો / છબી જેવું જ છે હોસ્ટિંગ સેવાઓ. યુટ્યુબમાં પ્લેબેક, ગુણવત્તા કોડ, 3 ડી જેવી કેટલીક વપરાશકર્તા

મૈત્રીપૂર્ણ સુવિધાઓ છે વિડિઓઝ, સામગ્રી એક્સેસિબિલિટી, પ્લેટફોર્મ સ્વતંત્રતા, સ્થાનિકીકરણ (પ્રાદેશિકરણ) સામગ્રીની વપરાશકર્તા સમીક્ષાઓ અને ટિપ્પણીઓ, ટેગિંગ, ડાઉનલોડ રસપ્રદ વિડિઓ, વિડિઓની ઉપલબ્ધતા, વગેરે., આ વિશેષતાઓએ વિશે વિવેચકોને આકર્ષિત કરવા માટે યુ ટ્યુબને પણ બનાવ્યું છેક copyright, ગોપનીયતા, વિવાદિત સામગ્રી, વપરાશકર્તા ટિપ્પણીઓ, વગેરે મુદ્દાઓ પુસ્તકાલયોને સામગ્રીની પસંદગીમાં યોગ્ય ખંત હોવા જોઈએ અને વપરાશકર્તા સમુદાયને YouTube નો ઉપયોગ કરીને સેવાઓ પ્રદાન કરવી.

(૬) પ્રલેખ આપ-લે સેવા:

ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રોમ સંગ્રહાયેલ પ્રલેખ સામગ્રીનો અસરકારક ઉપયોગ થાય તો જ ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રોનો હેતુ સાર્થક થાય. આ માહિતી સેવામાં ઉપભોક્તાઓની નિશ્ચિત કરેલી મર્યાદામાં પ્રલેખો ઘરે વાંચન અર્થે લઈ જવાની સુવિધા આપવામાં આવે છે. પ્રલેખ આપ-લે વિવિધ પદ્ધતિઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે. જેમાં રજીસ્ટર ખાતાવહી રંગવાથી અને કમ્પ્યુટર.ગ્રંથાલય પોતાના વસાવેલ સંગ્રહ તેમજ ગ્રંથાલયોની વિશિષ્ટતાના આધારે યોગ્ય પદ્ધતિ નો ઉપયોગ આ હિતાર્થે કરે છે. આમ ગ્રંથાલયમાં whatsapp દ્વારા ઉપયોગકર્તાને નોટિફિકેશન આપવી જોઈએ.

(૭) સંદર્ભ સેવા :

અભ્યાસ અને સંસોધન સંદર્ભિત ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રમાં સંગ્રહિત પ્રલેખ સામગ્રી અર્થઘટન કરીને ગ્રંથાલય દ્વારા અંગત રીતે પૂરી પાડવામાં સંદર્ભ સેવા મુખ્યત્વે વ્યાપ્ત અને પ્રસ્તુત એમ પ્રકારે પૂરી પાડી શકાય છે. આમાં સંદર્ભ ગ્રંથાલયોને સંદર્ભગ્રંથોનું જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે. હાલમાં વિવિધ ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રો ઓનલાઈન પણ આ પ્રકારની સેવા પૂરી પાડે છે.

(૮) આંતર ગ્રંથાલય ઉતરણ સેવા:

માહિતી વિસ્ફોટના આ માહિતી પ્રધાન યુગમાં ઉપભોક્તાઓને સંબંધિત તમામ માહિતી ખરીદવા માટે કોઈ ગ્રંથાલય સક્ષમ હોઈ શકે નહિ. આ સમયાંતરે વિસ્તરણ અર્થે ગ્રંથાલય અને માહિતીકેન્દ્રો સમાન પ્રકારના ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્ર માંથી પોતાના ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રો માં જે પ્રલેખો ઉપલબ્ધ ન હોય તો તે અન્ય ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રો માંથી મેળવી આપે છે. જેને અંતર ગ્રંથાલય સેવા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

(૯) . ઓનલાઈન સેવા:

દુરના અંતરે સંગ્રહિત માહિતીમાંથી તવરીત માહિતી ઓનલાઈન સેવા દ્વારા સરળ રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. ઓનલાઈન શોધ કે પુનઃપ્રાપ્તિ માં ઉપયોગકર્તા પોતાના રસની માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે કમ્પ્યુટર દ્વારા દુરના અંતરે આવેલી આધાર સામગ્રીના સીધા જ સંપર્કમાં આવી શકે છે. વળી ઓનલાઈન દ્વારા પસંદગીયુક્ત માહિતી પ્રસારણ માટે ભૂતકાલીન વાડમયસૂચી સરળતાથી તૈયાર કરી

શકાય છે. આમ, ઓનલાઇન સેવા એ એક વિશિષ્ટ પ્રકારની માહિતી શોધ કરવામાં ઉપયોગકર્તાનો સમય બચાવતી સેવા છે. જટિલ પ્રકારની શોધો ઓનલાઇન દ્વારા કાર્યક્ષમ રીતે કરી શકાય છે.

(૧૦). વેબ ઓપેક:

વેબ ઓપેક દ્વારા ઉપયોગકર્તા ગ્રંથાલયમાં પુસ્તક નું સ્થાન શોધી શકે છે. જેમાં લેખકના નામ દ્વારા, વિષય દ્વારા પુસ્તકનું સ્થાન શોધી શકે છે. જેથી ઉપયોગકર્તા નો સમય બચી શકે છે. વેબ ઓપેક સેવા નો મુખ્ય હેતુ ઉપયોગકર્તા નો સમય બચાવાનો છે.

(૧૧) . ઈન્ટરનેટ સર્વિસ:

ગ્રંથાલયમાં ઉપયોગકર્તા ને સમય ના બદલાતા જતા પ્રવાહ સાથે તેની સેવાઓ આપવામાં પણ બદલાવ આવે છે. અને આજે વિવિધ ગ્રંથાલય માં ઈન્ટરનેટ ની સર્વિસ આપવામાં આવે છે. જેનાથી ઉપયોગકર્તા તેમના વિષયની માહિતી નેટ પરથી શોધી શકે છે.

(૧૨) .ઈ- મેઇલ નોટિફિકેશન સર્વિસ:

ગ્રંથાલયમાં નવા આવતા જર્નલ ની માહિતી ઉપયોગકર્તા એ જે પુસ્તક ઇસ્યુ કરાવ્યું હોય તેને પરત કરવાની તારીખ આ બધું ઈ-મેઇલ દ્વારા ઉપયોગકર્તા ને આપવામાં આવે છે. જેથી ગ્રંથાલયના ઉપયોગકર્તાને ગ્રંથાલય ની બધીજ માહિતી મળી શકે માટે ગ્રંથાલય દ્વારા ઈ-મેઇલ નોટિફિકેશનની સર્વિસ આપવામાં આવે છે.

ઉપસંહાર:

શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયમાં સોસીયલ મીડિયા સેવાથી ઘરે બેઠા જ્ઞાનની નદીઓ જેવું કાર્ય છે. ઉપયોગકર્તા અગત્યનું પરિબળ છે. આમ ઉપરોક્ત માહિતી સેવાઓ અલગ-અલગ સંશોધન ગ્રંથાલયમાં જરૂરિયાત મુજબની સોસીયલ મીડિયા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવે છે.

સંદર્ભગ્રંથ

1. મનુભાઇ જી.પટેલ ગ્રંથલયોમા મહિતી પ્રત્યાયન ટેકનોલોજી, અમદાવાદ, પાશ્વ પબ્લિકેશન
2. Arms,Wtten, Ian H, David Bainbridge and David M. Nichols. How to Build a Digital Library. 2nd ed. Boston : Morgan Kaufmann, 2010, 28.
3. Gennaro, Richard De. "Bank to the Future." The Whole Digital Library Handbook (American Library Association Series). Diane Kresh ed, New Delhi : Indian Publishing House, 2009, 10
4. Utilization of library and information centre's resources in this century. / ed. by. Shri Pravin Shah, Shri Kirit Bhavsar. Gujarat Granthalaya Seva Sangh,2009, 184-187
5. <https://sproutsocial.com/insights/social-media-for-education/>
6. <https://www.jbcnschool.edu.in/blog/social-media-in-education/>
7. <http://www.ijiet.org/vol10/1411-IT059.pdf>
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Social_media_in_education